סדר תעניות כיצד פרק שני תענית יח.

מסורת הש"ס

ג) ר"ה יט., ב) עי' תוס' מנחות קפ. ד"ה מלון יומם, ג) (שבת מו. וש"נ), ד) מגילה ה., ה) (ע"ז),

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא יעידון מן אוריתא דלא למספד שפסם אחת כו' ואמרו מי שמים לא אחיכם אמתי: (ב) שם כיון דשמעיה לרבן שמעון בן גמליאל דמיקל: (ג) רש"י ד"ה לא נגרה מי' שם אדרים והראשון מסר והשני מלא דסמא כי הוה: (ד) ר"ה רבא אמר כו' הד"מ עם ד"ה דבל שלאחריו וכו' מוסל כין שני ימים והא דלא קאמר דאסור בהספד משום דהוי יום שלפניו משום דאי מיתסר כו' והאי דנקט כל שלאחריו: (ה) ר"ה ליתא מתעבה ביה ותמניא: (ו) ר"ה ה"ג דאי כו' דהוה ליה יומא קמא דאיתותב ביה חגא כנ"ל והכ"מ עם ד"ה אמר יכו' אסור תמניא נופיה משום קמיה יומא דמב: (ז) ר"ה הלכה כר"ש ב"ג דמדרבנן: (ח) תוס' ד"ה דאילו כו' וכה"ג נמי מתרלינן: (ט) ר"ה רב כו' רעוד י"ל דכיון דימים שלפני הפורים נתבטלו: (י) בא"ד דכיון דנטלו מיום טוב שלפנ כו' הכא אחריהם דלהרי אסורים משום:

גליון הש"ם

גמ' כי אמר רבי יוחנן הלכה כר' יוסי אילא להתענאה. וכעין זה פסחים יג ע"ח מנחות לב ע"ח: תש"י ד"ה לא נצרכה וכו' רהשתא כי הוה אדר שני. ע' מג"ח סי' תקסה ס"ק כ: תוס' ד"ה לא נצרכה. משום יום שלפני ר"ה נ"מ. הלשון מגומגם דהא עיקר מה שאנו דנין דהוקלרנו משום יום ל' דאיט שלאחריו ביום כ"מ:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא מאחרין) תפ"מ:

רבינו גרשום

כמאן כר' יוסי דאמר די לא למספד בין לפניו בין לאחריו אסור. בהספד, דאי דרבנן הא אכרו לאחריו מותר. אי הכי. כיון דמוקמת ליה כר' יוסי, עשרין ותשעה באדר נמי, מאי אירא דהוה יומא מקמי דאיתותם חמידא, דקאמר (ד)להכי אמר מריש ירחא דניסן לאסור כ"ם באדר שלפניו, תיפוק ליה דלהכי הוה אסור דהוה ליה יומא דבתר כ"ח, דהוי י"ד דאסור למספד, והוי כ"ם אסור, דהא אמר ר' יוסי בין לאחריו אסור. עדיין פריכנא למה לי למימר מריש ירחא דניסן לימא מתרי דניסן, והפנינו בלילה. כדי שישמע קולם. אמר אביי. להכי קאמר מריש ירחא לאסור שלפניו, לחדש מעובר דהוי ל"א, (ה)(כ"ח) (ר"ח) קאסר לי שלפניו, דאילו משום כ"ח לא הוי אסור אלא כ"ט. ה"ג, רב אשי אמר אפי' תימא בחדש חסר. דדמרת בין דמוקים לה כר' יוסי למה לי למימר מריש ירחא דניסן משום כ"ט כדי לאסור (לכ"ט) לאדר שלפניו, תיפוק ליה דהוי יומא דבתר כ"ח, תריץ כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר, כלומר, האי דאמר ר' יוסי בין לאחריו אסור, לא אמר לאחריו אסור אלא להתענאה, אבל בהספד מותר, ולהכי איצטריך מריש ירחא דניסן כדי שידא כ"ט מוטל בין שני ימים טובים, בין כ"ח (לכ"ח), דליהוי כיו"ט עצמו דאסור אפי' בהספד וכ"ש בתענית. נפרש מתניתין שלא פי' לעיל, כך דורה המורה, כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד, כלומר, אותם ימים טובים הכתובים במג"ת (שמותרין) [שחמורין] כל כך דאסור להו למספד וכ"ש להתענאה, לפניו אסור (ו) בהספד ובתענית, הואיל וחמור הרבה שביו"ט עצמו אסור אפי' בהספד, לאחריו מותר בהספד ובתענית. ר' יוסי אומר הואיל וחמור [כל] כך שאסור אפי' בהספד, נחמיר נמי שבין לפניו ובין לאחריו אסור בין בהספד בין בתענית. ודלא להתענאה, כלומר ואותן ימים טובים דמג"ת שאינו חמור כל כך, שאינן אסורין אלא בתענית אבל בהספד מותרין, בין לפניו בין לאחריו [מותרין] הואיל וקל כ"כ, ר' יוסי אסור. ת"ר אלין יומיא דלא להתענאה. כלומר כל ימים טובים הכתובים במג"ת אסורין בתענית. אבל יש בהן שאין אסורין בהספד. ומקצתהון רי לא למספד בהון, יש מהן שחמורין הרבה שאפי' בהספד אסורין. עכשיו נחזור ונפרש ההלכה כסדרה. מתמניא ביה עד סוף מועדיא איתותם ביה חגא דשבועיא. למה לי למימר מתמניא ביה לימא מע' ביה ותמניא נופיה אסור. דהא אמרינן לעיל מריש ירחא עד תמניא כיה איתותם חמידא. תריץ, להכי אצטריך למימר מתמניא, דאי מקלע מילתא לההוא יו"ט דתמידא, דלא ניבטיל אלא שבעה, אבל תמניא אסור משום דאיתותב ביה חגא דשבועיא. השתא דאתת משום דאי איקלע מילתא ובטליה ליה, עשיריך תמשיך נמי. דפרכת למה לי' למימר מריש ירחא דניסן משום לאסור כ"ט באדר, תיפוק ליה דהוה יומא דבתר כ"ח, לעולם להכי אמר מריש ירחי' דניסן כדי לאסור כ"ט באדר שלפניו, דאי איקלע מילתא ובטליניה לכ"ח כו'. אמר רב הלכה כר' יוסי. דאמר דאי לא למספד בין לפניו ובין לאחריו אסור. ושמואל אמר הלכה כר"מ. ת"ק דר' יוסי, דסתם מתני' ר"מ, וקאמר לפניו אסור לאחריו מותר. מי אמר שמואל הכי. דאמר לפניו אסור. מעיקרא. דשמעיה לר"מ דמיקל יותר מר' יוסי, דר"מ אינו אוסר אלא לפניו ור' יוסי אוסר בין לפניו בין לאחריו. אדלא להתענאה. דקאמר ר' יוסי לפניו אסור לאחריו מותר, ולא אדי לא למספד דקאסר אסור בין מלפניו בין לאחריו.

ו) נרמה דע"ל דהוי לי' יום דנאסר לי' שלפניו וכו'. כו) הגהר נ"ש דהרי כסדרא אמר ה"ם לעיל דכל שלפניו אי לאחריו אינו אסור רק בתענית.

לאסור אם שלפניו. להכי נקט מרים ירחא דניסן לאסור אם שלפניו ר"מ בתענית כדתניא בסמוך לפניהן אסורין דאי משום ר"מ לא היה נאסר כדמפרש דדברי תורה אין לריכין חיזוק: **כמאן כר' יוסי.** דמתני' דאמר אף לאחריו בתמיהה ושנקט רבנן אי הכי דאיכא דר' יוסי מוקמת לה למגילת תענית דאדהכי נקט ריש ירחא דניסן דהיינו יום שלשים לחדר הסמוך לניסן לעולם חסר מכ"ט יום הוא משום דקא בעי למיסר יום כ"ט מיפוק ליה דבלאו הכי הוי אסור יום כ"ט דה"ל יום דבתר כ"ח שהוא י"ט כו' ואסור יום שלאחריו כר' יוסי ואמאי נקט ריש ירחא לאסור אם שלפניו: **דלא יעידון.** שלא יהו לריכין לנטל מתלמוד תורה שנגזר עליהן שלא יעסקו בתורה: **הפנינו.** לעקו. כך מתרגמינן בתהלים כל לשון שועה ולעקה לשון פגיעה: **אי שמים גרסינן.** אהה ר'. להקב"ה היו לועקים על אותם שגזרו עליהם גזרות קשות והיו אומרים להם לפני הקב"ה ומי לא אמיכם וכו': **לא נצרכה אלא לחדש מעובר.** כשנה מעוברת שיש בה שני (ג) אדר והאחד חסר ד' דהשתא כי הוה אדר בה יום שלשים לפני ר"ח ניסן. מ"ג דעבורה לאדר כגון שלא נראה החדש יום ל' דמשום יו"ט דכ"ח לא מיתסר אלא כ"ט: (ד) **רבא אמר אפילו תימא חדש חסר.** ואהכי נקט מרים ירחא דאי הוה אסר ליה ליום כ"ט משום בתר כ"ח לא הוה אסר ליה אלא בתענית לחודיה: **דכל שלאחריו כו'.** כלומר כל שאסור משום אחר י"ט בתענית הוא דאסור הא בהספד מותר. ואהכי נקט מרים ירחא דלהוי האי כ"ט דנקט מוטל בין שני ימים משום דאי מיתסר משום דלפני יו"ט אימור לא מיתסר בהספד דהאי דנקט כל שלאחריו כו' לאו משום דלפניו נמי אסור בהספד אלא אידי דפריך לימסר יום כ"ט משום בתר כ"ח הוא דמיהדל ליה כל שלאחריו כו': **לימא מתעבה** (ה) **ותמניא נופיה.** י"ט הוא דהא הוה ליה מהגך ימים טובים דאיתותם בהו חמידא כדכתיב ביה מרים ירחא עד תמניא: ה"ג **דאי איקלע מילתא ובטליניה לשבעה תמניא נופיה אסור דהוה ליה יומא** (ו) **דאיתותב חגא דשבועיא.** דאי איקלע מילתא שאם נגזר גזירה ולריכין להתענות תוך אלו ימים טובים דתמיד ונטלו אותן להתענות בטולן שאין לבטלה לתענין: **אבל יומא תמניא אסור משום חגא דשבועיא.** ואי קשיא אכתי לימא תשעה ואפילו אם אירע מילתא דבטלי אכתי הוא אסור תמניא נופיה משום קמא יומא דהא יו"ט גופיה נטל ואגזור איקלע קמיה יומא דאיתותב חגא דשבועיא. דהוה ליה אם שלפניו לאו פירכא הוא דהא יו"ט גופיה נטל ואגזור איקלע קמיה יומא דאיתותב חגא דשבועיא. ומשום הכי אינטריך לאוסרו משום יום שלאחר עשרים ותמניא: **דאילו אי איקלע** וכו'. שום גזירה מרים ירחא וכו' תמניא גופיה אסור דה"ל וכו' והקשה הקונטרס אכתי לימא תשעה ואפילו אי מיקלע שום גזרה ונטלוהו לז' ימים וכו' אכתי אסור תמניא גופיה משום דהוי יומא דמקמי יומא דאיתותב חגא דשבועיא ותירץ הקונטרס הא לאו פירכא דהא מיו"ט גופיה דתמיד מבטלינן ליה ואגא ניקום ונגזור משום קמי יומא דאיתותב חגא דשבועיא (ח) וכי אמי מתרלינן לקמן ביום טוריינים: **רב** אמר הלכה כר' יוסי דאמר **לפני** אסור אבל לאחריו מותר. וא"ת כיון דאמר הלכה כר' יוסי היאך אנו מתענין לפני הפורים דאי משום דבטלה מגילת תענית מ"מ אחנוכה ואפורים לא בטלו וי"ל דהא דאמר חנוכה ופורים לא בטלו ר"ל הדינין שלהם לעשותן י"ט ולא להתענות בהן אבל בדינים דלפניהם בטלו עוד י"ל (ט) דכיון דיום שלפני הפורים שנתבטל מיו"ט דידהו שהיו רגילין לעשות בהן ונתבטלו יו"ט שלהם ה"ג יש לנו לומר שיבטלו משום טעם לפני הפורים דה"ג אמרינן בסמוך גבי יום שלפני נקוט וכי' וכן גבי יו"ט טוריינים דכיון דבטלו מיום (י) שלהם לא יאסרו משום יו"ט הבא אחריהם דאסורים משום יום שלפניהם כמו כן ה"ג דכיון דיום שלפני הפורים נתבטל משום עצמו ומותר להתענות לא יאסר משום יום שלפני הפורים:

הלכה

אלא לאסור יום שלפניו ה"נ לא נצרכה אלא לאסור יום שלאחריו כמאן כרבי יוסי דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור אי הכי בעשרים ותשעה נמי מאי איריא דהוי יומא דמקמי יומא דמיתותם חמידא תיפוק ליה דה"ל יומא דבתר עשרין ותמניא ביה דתניא (ג) בעשרים ותמני' ביה אתת בשורתא טבתא ליהודאי דלא יעידון מן אורייתא (ד) שפעם אחת נגזרה גזירה על ישראל שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו את בניהם ושיחללו שבתות מה עשה יהודה בן שמוע וחבריו הלכו ונטלו עצה ממטרוניתא אחת שכל גדולי רומי מצויין אצלה אמרה להם עמדו והפגינו בלילה הלכו והפגינו בלילה אמרו אי שמים לא אחים אנחנו לא בני אב אחד אנחנו לא בני אם אחת אנחנו מה נשתנינו מכל אומה ולשון שאתם גוזרין עלינו גזירות רעות ובטלום ואותו היום עשאוהו יו"ט אמר אביי לא נצרכה אלא לחדש מעובר רב אשי אמר אפילו תימא לחדש חסר כל שלאחריו בתענית אסור בהספד מותר וזה הואיל ומוטל בין שני ימים טובים עשאוהו כיו"ט עצמו ואפילו בהספד נמי אסור אמר מר מתמניא ביה ועד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא למיספד למה לי למימר מתמניא ביה לימא מתשעה ביה ותמניא גופיה אסור דה"ל יומא דאיתותם ביה תמידא כיון דאילו מקלע (ליה) מילתא ובטליניה לשבעה תמניא גופיה אסור דה"ל יומא קמא דאיתותב ביה חגא דשבועיא השתא דאתית להכי עשרים ותשעה נמי כיון דאילו מיקלע מילתא ובטליניה לעשרים ותמניא עשרין ותשעה גופיה אסור דה"ל יומא דמקמי יומא דאיתותם תמידא איתמר ר' חייא בר אסי אמר רב הלכה כר' יוסי ושמואל אמר הלכה כר' מאיר ומי אמר שמואל הכי והתניא רשב"ג אומר ומה תלמוד לומר בהון בהון שתי פעמים לומר לך שהן אסורין לפניהן ולאחריהן מותרין ואמר שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל מעיקרא סבר כיון דליכא תנא דמיקל כרבי מאיר אמר הלכה כרבי מאיר כיון דשמעיה לרבן שמעון (ה) דמיקל טפי אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכן אמר באלי אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן הלכה כרבי יוסי א"ל רבי חייא לבאלי אסברא לך כי אמר ר' יוחנן הלכה כרבי יוסי אדלא להתענאה ומי אמר רבי יוחנן הבי והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אעא"פ שאמרו מקדימין [ו] ולא מאחרין מותרין

ומא תמניא אסור משום חגא דשבועיא. ומי קשיא אכתי לימא תשעה ואפילו אם אירע מילתא דבטלי אכתי הוא אסור תמניא נופיה משום קמא יומא דחג שבועיא דהוה יום שלפניו לאו פירכא הוא דהא יו"ט גופיה נטל ואגזור איקלע קמיה יומא דאיתותב חגא דשבועיא. וכה"ג מתרן לקמן (ה) ביום טוריינים: **כ"מ נמי.** דתרצת לה לעיל לא נצרכה כו' להכי נקט מרים ירחא דאי מיקלע כו': **כרבי יוסי.** דאמר בין לפניו בין לאחריו אסור: **כר"מ.** סתם מתניתין דקתני לאחריו מותר: **מה ת"ל כהון כהון.** דלא להתענאה כהון ומקלתהון דלא למספד בהון וקא דרש לה כדדייק לקמן בהון משמע מיעוט: **ואמר שמואל** גרסי': **הלכה כרבי שמעון** (ו). דמדרבנן ניעוה ולא מחמרינן כולי האי: **באלי.** שם מחכם: ה"ג **כי אמר רבי יוחנן הלכה אדלא להתענאה.** דימים הכתובים במגילת תענית דלא להתענאה לפניהן אסורים ולאחריו מותרין כר' יוסי ולא כר"מ דאמר אף לפניהם מותר אבל אדלא למספד אין הלכה כרבי יוסי [דאמר] לפניו ולאחריו אסור אלא כר"מ דאמר לפניו אסור ולאחריו מותר: **ומי א"ר יוחנן הכי.** דלפניו מיהא אסור כרבי יוסי: **מקדימין.** שקראו קודם זמנה:

לפניו בין לאחריו אסור [דר' לא להתענאה, לפניו אסור] לאחריו מותר. ושמואל אמר הלכה כתנא קמא והוא ר' מאיר, וסתמא דמתני' דיליה היא, דא' בדילא למיספד לפניו אסור לאחריו מותר. [כ)ר(א)ר לא לאתענאה, בין לפניו ובין לאחריו מותר. איני והא' שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר לפניהם ולאחריהם מותרים. ומשנינן שמואל הלכה לקולא נמירי, [מעיקרא] סבר ליכא תנא דמיקל טפי מתנא קמא דמתני' דהוא ר' מאיר, ואמר הלכתא כתנא קמא. כיון דחזא רבן שמעון בן גמליאל דמיקל טפי, אמר הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל. אמר ב)א(לי א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי. אדילא להתענאה דלפניו אסור. איני והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן במסכת מגילה אע"פ שאמרו מקדימין כפרים ליום הכניסה ולא מאחרין

עין משפט נר מצוה

לה א מי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה יג:

מוסף רש"י

בעשרים ותמניא ביה. בחדר קאי כמגילת תענית (ר"ה יפ.). **דלא יעידון מן אורייתא.** שלא יצטרכו לנתק עצמן מן התורה (שם). **והפגינו.** לעקו כשוקים ובוכחומות כדי שישמעו הפרס וירחמו עליהם (שם). **אי שמים.** כלומר למען הקב"ה (שם). **הלכה כסתם משנה.** רבי הוא פיהר המשנה וכסלכה דבר מסם ישלו בעניני עצמן סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שניין מפי יחיד ונרמלן כמילו נמנו מפי המרובים ישעבו כמותן (ביצה ב.).

רבינו חננאל

ושנינן, לאסור שלאחריו, כר' יוסי דאמר ימים הללו בין לפניהם בין לאחריהם אסורין. **אי הכי,** ריש ר"מ מרוש ירחא דניסן, ואוקימנא דלא תנא ראש חדש אלא לאסור יום כ"ט באדר, למה לי. תיפוק דהוה ליה יום שלאחר כ"ח באדר, ועשאוהו יום טוב משום (דכי) [דבון] בטל שמדא ואתא בשורתא טבא ליהודאי דלא יעידון מן אורייתא. **ושני אביי,** לא נצרכה זו הוו אלא אם יזדמן להתעבר יהיה יום כ"ט אסור בו משום שהוא יום אחר כ"ח בו, ויום לי נמי יהיה אסור משום שהוא יום דמיקמי יומא דאיתותם ביה חמידא. ואקשינן נמי, למה לי למימר מתמניא בניסן הימים טובים דקבעו דאיתותב חגא דשבועיא, תיפוק ליה דהוה ליה מן הימים טובים דאיתותם בהו חמידא. **ושנינן** לא צריכא אלא דאי הדרי ביה רבנן ובטלי להני יומי דקבעו משום דאיתותם חמידא, לא בטלי מניידו אלא ז' יומי, ויום ח' אסור מכלל יומא דאיתותב בהו חגא דשבועיא. **השתא דאתית להכי** כ"ט נמי דאי מיקלעא (כלל) [כולי]. **איתותם חמידא ואיתותב חגא דשבועיא.** מפורש במגחות בפרק רבי ישמעאל אומר, עומר היכ כולי איתותם חמידא שהיו הצדוקים אומרים יחיד מתנדב ומביא חמיד, דהוו דרשי את הכבש בטלי מניידו אלא ז' יומי, ואהדרו להו רבנן את קרבני לחסי [תשמרון] שיהיו באין מתרומת הלשכה, ודחו דבריהם, ונתקיימו דברי רבותינו שלא יהיה המיד בא אלא משל צבור. וכן הוו חולקים ואמרין אין עצרת חלה אלא לאחר שבת, ואהדרו להו רבנן ונדחו, והחזירו הדבר לישנו שיהיו (ה)סופרים נ' יום מהחדש יום טוב של פסח. ולפי שנדחו דברי צדוקים ונתקיימו דברי חכמים, עשאום אותם הימים טובים כימי גאולה מידי צורריהם. **רב אמר הלכה כר' יוסי.** דאמר כל הכתוב במגלת תענית דלא למיספד, בין לפניו בין לאחריו אסור [ד' לא להתענאה, לפניו אסור] לאחריו מותר. ושמואל אמר הלכה כתנא קמא והוא ר' מאיר, וסתמא דמתני' דיליה היא, דא' בדילא למיספד לפניו אסור לאחריו מותר. [כ)ר(א)ר לא לאתענאה, בין לפניו ובין לאחריו מותר. **איני** והא' שמואל הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאמר לפניהם ולאחריהם מותרים. ומשנינן שמואל הלכה לקולא נמירי, [מעיקרא] סבר ליכא תנא דמיקל טפי מתנא קמא דמתני' דהוא ר' מאיר, ואמר הלכתא כתנא קמא. כיון דחזא רבן שמעון בן גמליאל דמיקל טפי, אמר הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל. **אמר ב)א(לי א"ר יוחנן הלכה כר' יוסי.** אדילא להתענאה דלפניו אסור. **איני** והאמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן במסכת מגילה אע"פ שאמרו מקדימין כפרים ליום הכניסה ולא מאחרין

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com